

Klimaatverandering in de dans

Marcelle Schots Op 16 april verscheen het rapport *Dans zichtbaar beter*. Hierin spreekt de danssector zich uit over de stand van zaken in de hedendaagse dans om zo de weg vrij te maken voor de toekomst. Welke toekomstplannen kunnen het dansklimaat in Nederland stimuleren?

Niet alleen de extreem hoge temperatuur voor de tijd van het jaar zorgde voor de broeierige atmosfeer in het Atrium van het Theater Instituut op 16 april. In het propvolle zaaltje zaten mensen uit alle geledingen van het dansveld zij aan zij voor het debat over de toekomst van de dans naar aanleiding van het vooradvies van de Raad voor Cultuur en het rapport van DOD, brancheorganisatie voor de dans: *Dans zichtbaar beter*. Dit rapport is een weerslag van een jaar zelfonderzoek binnen de sector met een uitgebreide agenda met verbeterpunten voor de toekomst. Vers in het geheugen lag de uiterst negatieve visie op de Nederlandse dans opgetekend door Ingrid van Frankenhuyzen in *NRC Handelsblad* op 13 april, dat de gemoederen aanzienlijk verhitte.

Want er wordt nogal eens aan de kwaliteiten van de Nederlandse dans getwijfeld. Door pers, internationale en Nederlandse programmeurs, maar ook door mensen in de danssector zelf. In

het venijnige artikel van Van Frankenhuyzen met de titel *Hou eens op met die onzin* werd de dans als ‘het stiefkindje van de kunsten’ betiteld, een stiefkindje met een ‘slaperige ambtenarenmentaliteit’. De toon en armzalige argumentatie in het artikel wekten woede in het dansveld op, en het artikel schoot daarmee zijn doel voorbij: een impuls aan het inhoudelijke debat over de danskunst geven.

In *Dans zichtbaar beter* doet de sector zelf een voorzet, en zijn ook sommige artistiek leiders en choreografen opvallend kritisch. Zo stelt Itzik Galili: ‘Door het gebrek aan competitie worden gezelschappen niet genoeg gedwongen zich sterk te profileren, en stagneert dus ook hun ontwikkeling.’

Ruimte voor verbetering

De dans is een relatief kleine speler in het kunstenveld. Momenteel bestaat het bestel uit zeven repertoiregezelschappen, vijf danskernen,

twee dansvoorzieningen, twee jeugdgezelschappen, twee danswerkplaatsen en een productiehuis, die structureel gesubsidieerd worden. Daarnaast zijn er vijf dansfestivals en vijf hbo-opleidingen. Het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten subsidieert een aantal jonge makers en een collectief voor een periode van twee jaar, en er is een levendig circuit van freelance choreografen. Moderne dans en ballet wordt door respectievelijk zes en zeven procent van de Nederlandse bevolking bezocht.

Dat in de sector ruimte is voor verbetering, is duidelijk. De danssector kampt met een aantal problemen die om doordachte en goed geformuleerde antwoorden vragen. Zo is de afstand tussen dansproducenten en programmeurs te groot, waardoor de verkoop van dansvoorstellingen steeds moeizamer gaat. Ook is de doorstroming in het circuit in de huidige vorm erg beperkt, wat de vraag oproept in hoeverre nieuwe ontwikkelingen echt een kans krijgen binnen het bestel. En er wordt geklaagd dat te weinig geld over te veel mensen moet worden verdeeld. Over de internationale positie van de Nederlandse dans lopen de discussies hoog op. En hoezeer de danssector ook uit een internationale groep dans-

De danssector nam zelf het initiatief om de vinger op de zere plekken te leggen

kunstenaars bestaat, het is geen weerslag van bevolkingsgroepen in de Nederlandse samenleving.

In aanloop naar eerdere Cultuurnota's vonden onderzoeken plaats door externe bureaus. Dit keer nam de sector zelf het initiatief om de vinger op de zere plekken te leggen en tegelijkertijd de positieve elementen uit de kunstpraktijk te benoemen om daar in de toekomst zijn voordeel mee te doen. Voorop stond dat vooral danskunstenaars zich in het onderzoek moesten uitspreken over hun visie op de danskunst in Nederland, niet alleen met het oog op de eerstvolgende subsidieronde, maar juist met een ruime blik naar de toekomst.

Dans zichtbaar beter bestaat uit een verzameling particuliere visies die elkaar regelmatig tegenspreken. Dat kan ook niet anders, want de verschillen binnen de dans zijn groot en iedere choreograaf of artistiek leider heeft andere ambities. Het rapport moet vooral worden gelezen als een begin. Om een voorzet voor de toekomst te geven, is een dansagenda opgesteld die zowel uit structurele voorstellen voor veranderingen als concrete aanbevelingen voor het veld bestaat en tegelijkertijd een oproep doet aan subsidiënten en programmeurs om mee te werken aan de exploratie en het invullen van nieuwe mogelijkheden.

Gebrek aan competitie

Door te stellen dat een gebrek aan competitie onder gezelschappen en choreografen voor stagnatie in de artistieke ontwikkeling zorgt, doet Itzik Galili een opmerkelijke uitspraak. Artistieke drijfveren ontstaan immers niet alleen als weerwoord op de directe dansomgeving. Ook weerspreekt hij het vorig jaar verschenen rapport van de Commissie D'Ancona, *Uit!* Dat rapport wijst de concurrentie van de gezelschappen onderling aan als grootste probleem in de strijd om speelplekken.

In de agenda van *Dans zichtbaar beter* zijn

zeven punten gewijd aan de vraag-aanbodkwestie. De sector ambieert een verdere onderlinge profilering om de artistieke diversiteit te benadrukken. De sector wil succesvolle modellen ontwikkelen en bestaande succesvolle modellen uitbreiden, in intensieve samenwerking tussen podia en producenten. Kennisvergroting bij programmeurs is onontbeerlijk en het ontwikkelen van programmeringscircuits zou de herkenbaarheid van specifieke dansvormen bij het publiek kunnen vergroten. Geoormerkte programmeringsbudgetten voor podia kunnen de vraag naar risicovol aanbod verder stimuleren – aanbod, waar nu geen of weinig plek voor is.

In het rapport staat ook dat de beeldvorming over dans belangrijk is en dat er meer aandacht moet komen om de inspanningen op dit vlak te meten, zowel collectief als individueel. De Collectieve Danspromotie deed in 2006 een voorzet met de opdracht voor het onderzoek naar de kracht van de dans als merk: *Van techniek naar mensen*, uitgevoerd door Hendrik Beerda Brand Consultancy.

In de culturele merketop-100 2006 staan geen danskunstenaars, maar wel vier dansgezelschappen die de

In de culturele merken-top-100 2006 staan vier dansgezelschappen

respondenten spontaan noemden: Het Nationale Ballet staat op plaats 71 (genoemd door veertien procent), Scapino Ballet Rotterdam op 79 (genoemd door dertien procent), het Nederlands Dans Theater op 92 (door negen procent genoemd) en Introdans sluit de rij op 100 (door zes procent genoemd). Het Scapino Ballet is daarmee net zo bekend als de groep BZN of het Concertgebouworkest, het Nederlands Dans Theater blijft niet ver achter bij de Haagse band Golden Earring.

Ook ten opzichte van het toneel mag de dans niet klagen. Slechts drie procent van de onder-vraagden in het onderzoek noemde spontaan Toneelgroep Amsterdam, twee procent noemde toneelgezelschap De Appel. Maar er staan wel veel meer acteurs in de lijst. En sterke culturele merken profileren zich door een menselijk gezicht, en niet door de producteigenschappen waar de dans het vooral van moet hebben. Zo scoort de dans hoger dan gemiddeld op de prestatiefactoren ‘afwisseling’, ‘kwaliteit’, ‘vernieuwing’, ‘kinderaanbod’, ‘leerzaam’ en ‘prijs/kwaliteit’. Factoren die er blijkens het onderzoek weinig toe doen om een sterk merk op te bouwen, maar wel eigenschappen waarvan je kunt zeggen dat de danssector op artistiek-inhoudelijk vlak op de goede weg zit.

Doorstroming en innovatie

De doorstroming in het huidige dansveld is een probleem. In de vorige Cultuurnota werden drie danskernen opgeheven om plaats te maken voor Anouk van Dijk dc. Jonge makers zijn aangewezen op de twee werkplaatsen en het enige productiehuis dat de Nederlandse dans telt. Onafhankelijke choreografen werken regelmatig bij interdisciplinaire productiehuizen, waardoor de lacune enigszins wordt gevuld.

De basisinfrastructuur zoals geschetst in het vooradvies van de Raad voor Cultuur lijkt op maat gesneden voor de grote repertoire-gezelschappen, al vermeldt de Raad in het

advies nadrukkelijk dat ook andere artistiek leiders of choreografen voor deze posities kunnen opteren. Voor de makers die puur op artistieke gronden ondersteund worden en daardoor in in het vervolg op het nieuw te vormen fonds zijn aangewezen, is de toekomst al minder zeker.

In de dansagenda besteedt men daarom aandacht aan artistieke innovatie en talentontwikkeling gericht op een divers kwaliteitsaanbod. Gezelschappen, productie-kernen en productiehuizen gaan strategieën ontwikkelen om zich meer te verbinden met jonge choreografen en nieuwe artistieke ontwikkelingen. Ook maken gezelschappen ruimte voor artistiek onderzoek en beoogt men de opnamecapaciteit van instellingen die jong talent ondersteunen en begeleiden te vergroten.

In het verleden deed de sector zelf al meerdere pogingen om de doorstroming te bevorderen, maar tot nog toe leverde dat niet altijd het gewenste resultaat. Een maker als André Gingras, die werk produceert bij Korzo producties maar als *shooting star* ook bij de grote gezelschappen werd binnengehaald, kreeg daar niet genoeg de kans om zich op eigen wijze te ontwikkelen. Ook Nanine Linning, de jongste huischoreografe ooit bij een groot gezelschap, koos na een aantal jaren bij het Scapino Ballet haar eigen weg om vrij van het format waarbinnen de grote gezelschappen werken, te kunnen onderzoeken en produceren.

De choreografen die wel binnen de afgebakende kaders van de grote gezelschappen werken, komen meestal uit de eigen danserskring, zijn volgelingen van choreografen van naam of komen uit het buitenland. Maar om de artistieke vernieuwing binnen de Nederlandse dans echt te laten floreren, is het belangrijk dat jonge talenten kansen krijgen binnen de gezelschappen en danskernen om op een manier te werken die past bij hun ideeën.

Tijdens het debat in het Theater Instituut

bleek dat de meningen over doorstroming en de verantwoordelijkheden van de instellingen nogal verschillen, want er ontspon zich al gauw een discussie. Nauwe samenwerking tussen instellingen om de doorstroming te bevorderen, is noodzakelijk en de danssector doet er goed aan om deze discussie uitvoerig en zinnig te voeren.

Culturele diversiteit

De danssector beoogt in zijn plannen ook de culturele diversiteit van de Nederlandse dans te bevorderen. Hij vraagt financiële middelen voor de verdere ontwikkeling van talent met urban en niet-westerse dansachtergronden. Terecht, momenteel is er immers weinig tot geen toegang tot de gevestigde orde voor choreografen uit andere dansculturen dan de westerse. Daar kan echter alleen verandering in komen door serieus en buiten de gebaande paden te kijken naar nieuwe artistieke invloeden.

Zowel in de agenda als in het vooradvies komen op dit punt de kwaliteiten van het Internationaal Danstheater naar voren. In artistiek-inhoudelijk opzicht kun je de producties van dit Danstheater vergelijken met de thematiek in een klassieker als *La Bayadère*. De oorspronkelijke voorstelling van Marius Petipa kwam uit in 1877 en bood het publiek een westerse blik in de Indiase wereld. Dat idee, dat ruim een eeuw geleden een publiek met weinig of geen mogelijkheden om zelf te reizen een blik op andere culturen gunde, lijkt verdacht veel op de werkwijze die Het Internationaal Danstheater 130 jaar later nog in zijn voorstellingen hanteert, overigens zonder het technische niveau van Het Nationale Ballet te evenaren. Om een actief intercultureel beleid op te stellen, lijkt Het Internationaal Danstheater geenszins de aangewezen partij. De dansfolklore van Het ID getuigt eerder van een zeer gedateerde visie op andere culturen.

Nieuwe mogelijkheden bij opleidingen en werkplaatsen lijken eerder een goede manier om talent dat nu niet of nauwelijks in de sector vertegenwoordigd is, kansen te bieden om zich te ontwikkelen tot professionele danskunstenaars.

Weg met verkokering

Bij nadere bestudering van zowel *Dans zichtbaar beter* als het vooradvies van de Raad voor Cultuur, lijkt er extra geld nodig te zijn voor de dans. Maar dat streven lijkt op het moment weinig realistisch, gezien de uitspraken van de nieuwe minister voor Cultuur. Het beoogde profijtbeginsel zal eerder een aanslag doen op de budgetten van dansgezelschappen. Tegelijkertijd leeft in de danswereld onder velen het gevoel dat het beschikbare budget over minder gezelschappen en groepen verdeeld zal moeten worden, zodat degenen die de kans krijgen om te produceren dat ook goed kunnen doen.

Tijdens de volgende Cultuurnota-ronde zal daarom hoogstwaarschijnlijk een natuurlijke selectie plaatsvinden onder alle aanvragers, waardoor de door Galili geambieerde competitie in ieder geval een stuk sterker naar voren komt. Hopelijk zit die competitie de pogingen tot samenwerken in de toekomst

De dans wil de verkokering achter zich laten en meer beweging creëren

niet in de weg. Want op dat vlak is de sector zeer serieus en heeft hij eerdere kritieken op de ‘ingekeerdheid’ van het veld ter harte genomen. De dans wil de verkokering in het bestel achter zich laten en meer beweging creëren. Daarbij nemen alle spelers verantwoordelijkheid voor de hele aanbodketen. Individuele plannen komen in de toekomst in het licht van het grote geheel te staan. Gestructureerdere samenwerking zal tot nieuwe verbindingen bij de inzet van het artistieke kapitaal van dansers, choreografen, repertoire, begeleiding en faciliteiten leiden. Kortom, de sector wil de versplintering tegengaan en de bestaande mogelijkheden beter benutten door samen te werken. Aandacht voor erfgoed is daarbij van even groot belang als innovatie.

Op het gebied van theorievorming rondom de danskunst loopt Nederland ver achter op landen als België, Frankrijk en de Verenigde Staten. In *Dans zichtbaar beter* geeft de sector aan dat hij belang hecht aan het debat over dans, theorievorming en reflectie en het structureel wil stimuleren. De dans heeft baat bij versterking van de danswetenschap.

In een directere aansluiting bij de samenleving gaan danskunstenaars in gesprek over de verschillende rollen die zij hierin kunnen vervullen. Ook vindt men een verkenning van goede voorbeelden uit de huidige praktijk op het gebied van samenwerking tussen amateurs en professionele danskunstenaars van belang voor een sterkere relatie tussen de danskunst en de samenleving.

Blikverruiming

De sector beoogt een blikverruiming door aandacht te vragen voor de import van buitenlandse voorstellingen en een sterkere beleidsmatige, praktische en financiële ondersteuning voor groepen die in het buitenland spelen. Maar ook door meer mogelijkheden aan te boren voor

Marcelle Schots

is redacteur van *TM*, tijdschrift over theater, muziek en dans

internationale uitwisseling en samenwerking.

De afgelopen jaren hebben het Nederlands Dans Theater en Emio Greco | PC de naam van de Nederlandse dans in het buitenland hoog gehouden. Daarnaast is er een groep onafhankelijke makers die aansluiting vindt in het internationale circuit en daarin soms zelfs beter aardt dan in de Hollandse provinciën. Niet verwonderlijk, want hun vaak vernieuwende werk krijgt meer positieve reacties op de internationale festivals dan van Nederlandse programmeurs.

Makers en voorstellingen die in het buitenland succes hebben, krijgen niet per definitie voet aan de Nederlandse grond. Andersom gaat de redenering ook op, veel choreografen die succes hebben in Nederland en in hun werk voortborduren op westerse danstradities met een sterke formele benadering, zijn niet verzekerd van uitgebreide buitenlandse tournees. Waarschijnlijk komt dit doordat er in het buitenland ook vertegenwoordigers van diezelfde stromingen aan het werk zijn, waardoor de in Nederland werkende choreografen zich weinig onderscheiden van het aanbod in die landen.

Om de Nederlandse dans een krachtige uitstraling in binnen- en buitenland te geven en het innoverende karakter verder uit te dragen, moeten choreografen die hiermee internationaal faam verwerven ook in de top van de Nederlandse dans vertegenwoordigd zijn met alle kansen en mogelijkheden die daar bij horen. Hopelijk krijgen makers in het nieuwe bestel die kansen, zodat bijvoorbeeld Emio Greco | PC zijn artistieke plannen kan realiseren.

Het Nederlandse dansklimaat kan alleen bloeien wanneer de dans werkelijk de handen ineenslaat om ruimte in het veld te scheppen voor talentvolle makers. En door niet continu naar het verleden te kijken. Die bedoeling lijkt het dansveld ook te hebben. In *Dans zichtbaar*

beter verwoordt André Gingras het als volgt: ‘We moeten eens af van die jaren-tachtig-hang-over. Niet meer wachten op een nieuwe Van Manen of Kylian. Hoe mooi ze ook waren, *let it go!* We moeten vooruit.’

Literatuur

Saraber, L. (2007) *Dans zichtbaar beter*. Amsterdam: DOD.
Raad voor Cultuur (2007) *Innoveren, participeren! Advies agenda cultuurbeleid en culturele basisinfrastructuur*. Den Haag: Raad voor Cultuur.
Hendrik Beerda Brand Consultancy (2006) *Van techniek naar mensen*. Amsterdam: Hendrik Beerda Brand Consultancy.